

הלכות שבת סימן תב תג

(ד) להפסיקו, (ה) ינאפלו היא תלויה שאינה מנעת לקרעה הקריץ ושל קנים בעלמא סגי. הגה ובור של תבן העומדת בין שני תחומין, (ו) אלו מאכילין מקאן ואלו מאכילין מקאן ואין חוששין שמא יקח אחד מחלק חברו (גמרא פק חלוף). וי"א המים מושכין, אין צריך שום תקון, (ז) שאינם קונים שביטה ויהי הם כרגלי הממלא :

תג דין בקעה שהקיפוה אינם יהודים, ובו סעיף אחד :

א אלא *שבת בבקעה (ב) והקיפוה אינם יהודים בשבת מחיצות (ג) לדידה, אינו הולך בה (ד) *אלא (ה) אלפים אמה, שאינה בלה בארבע אמות (ה) *כיון שלא שבת באויר המחיצות, (ו) ומטלטל בכלה על-ידי זריקה, (ז) שיכול (ז) לזרק אפלו חוץ אלפים, שהרי רשות-היחיד גמור הוא כיון שהקף לדידה (אבל

באר היטב

(א) אלפים. ובסימן תה ס"ו דמסתף בלה אע"פ שלא שבת, היום אקלו גבה כיון דאין לו אלא ד"א, משא"כ כאן דלש לו אלפים

באר הלכה

כלם זה הלשון, וכתבו שהנהת אשר"י חולק על פסק זה, וכתב הגר"א שכן מוכח מהתוספות דבור הפתחיל 'סמך', ולדין דנקמא לו כדכנו אין צריך אפלו מחיצה של קנים, וכן מחדושי הרשב"א נראה פו, עין שם, וכן מהרמב"ם שהשמיט סוגיא זו מהלכותיו משמע גסרן דסבירא לה הכי, ובקעות הדפוס נרשם כהג"א בציינו תבת 'רמב"ם' ומה שהשיג האליה רבה על הסגן אברהם וכתב דהנהת אשר"י לא כן לזה ודבריו קאי על מים הנובעין, העקר בהפגן אברהם להמעיין היטב, דאלו היה דבריו על מים הנובעין לא שך מה דמסים על זה דחפצי הקפר וכו', דשם אפלו במעין ששן לבעלים גסרן קמא לן דהוא כרגלי הממלא, ועל-כך צריך עיון להלכה:

* אלא אלפים. רוצה לומר, אלפים לכל רוח. בחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם הרשב"א שכתב בשם רבו, דאף אם הוציאוהו עפרים ונתנהו חוץ אלפים, אפלו הכי אינו רשאי להלך בכלה, ולא דמי להוציאוהו נתנהו בדיר וסתר, דהתם כל ההקף הוא חוץ לתחומו וכו' שנתנהו שם חשיב בלו בארבע אמות, אבל הכא דאין ההקף בלו חוץ לתחומו ומעקרא נאסר באויר מקום שהוא חוץ לתחומו⁽¹⁾ מפני שלא היה לו בו אלא אלפים, אף שהוציאוהו חוץ אלפים שלו לא נטר לו בשביל זה לא אוהו הרחב ואין לו אלא ארבע אמות, עין שם. ומהתוספות-שכתב וגם מהש"י נגדלם דברי הרשב"א אלו, שהש"י כתב דאם אסורו עפרים והולכיהו שם ודאי מטר בטלטול וכו', דמשמע שם מהש"י דממילא מטר להלך בכלה, דמי נתנהו בדיר וסתר, והרשב"א בשם רבו אינו; כל זה העסקתי מבית-מאיר. ובספר גאון-יצחק מספיק על דברי הרשב"א להלכה: * כיון שלא שבת וכו'. מלשון זה מוכח, דאפלו אצל הבקעה ששבת יש בנהן שמיחזיקו היה מבעוד יום, כיון שלא שבת בהן בתחלת בניית היסוד והבנה ההוא הוא יותר מאלפים אמה אינו רשאי להלך בו אלא אלפים מקום שקנה שביטה, ורצה לזה מהמלא *עלה מדרתו בפי' העיר וכו' [מאליה רבה]:

השטח בארבע אמות אלא שהיה המחיצות מבעוד יום ולא קנה באותו המקום שביטה אלא אלפים אמה, אף שהקיפוה מחיצות ששבת אין לו להלך אלא אלפים שלו כדמעקרא. ולא דמי לסימן תה באתם הוציאוהו עפרים בעל-פיתו חוץ לתחומו ונתנהו תוף עיר אחרת המקפת חומה דמהלך את בלה, דחשבינן לה כל העיר בארבע אמות ואף-על-גב שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום, (ג) דהתם הלא הוא חוץ לתחומו דאין לו מן הדין להלך רק בארבע אמות, ואם לא חשבינן לה כל העיר בארבע אמות לא היה רשאי לילך רק ארבע אמות כדן יוצא חוץ לתחום, לכן הקלו גבה [כיון שצא באנס] שיהא נחשב לו כל העיר בארבע אמות, מה שאין כן כאן שיש לו אלפים אמה להלך בלא הכי: (ו) ומטלטל בכלה וכו'. רוצה לומר, אף דלענין הלוך לא נחשב ההקף כלל למחיצה מחמת שלא שבת באויר מחיצות, לענין אסור טלטול לא אכפת לן בזה, (ג) כיון שיש מחיצות על-כל-פנים עכשו, ונקמא לן מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה: (ז) שיכול לזרק. ודוקא בהפסים של אדם אחר שמוציא תחומו להלך מאלפים שלו או חפצים של הקפר, דאי לא הכי הרי אסור להוליכם חוץ לתחומו, דהא הפלים כרגלי הבעלים, כמו שכתוב סימן

שער הציור

(א) מאמר-מרדכי, וכן מצדד הפריי-מגדים: (ד) ומבאר שם במשפחות-זהב דדוקא עיר, אבל עפרים יחיד אינו אוסר משום דעתו, ובישאל יחיד מצדד דאוסר. ואינו בורר, דיש לומר דער כאן לא אמרנו האי סברא לאסר משום דדעתם עליהם וקנו שביטה אלא גבי עיר שלמה אבל לא ביחיד, כיון דבעצם הלא אין שך לאותו יחיד דהקפר הוא, ובור של הקפר הלא קמא לן דהוא כרגלי הממלא, ולא נזכר בשום מקום דאם הבור הוא סמוך לאיזה יחיד דישתנה דינו: (ה) רש"י ושאר פוסקים. והוא הדין למעצות הנובעין, גסרן בכלל נגיד הם, כמו שכתבו הפוסקים: (ו) פוסקים: (ב) רש"י: (ג) רש"י, והעמיקו הפגן אברהם ור"א: (ד) ואף דאם נעשו המחיצות במיד אין נחשבינן מחיצות רק להקרא, כאן שנעשו על-ידי עפרים, כמו שנעשו בשוגג פקיד [ריבנו יונה]:

(א) וכן הוא בסימן שעו סעיף א.

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן תב תג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּאִמְרִינָן יֵשׁ בְּיָרֵיחַ וְכָל אֶחָד לֹאֲחָד מִחֻלְקֵיהֶּי.

מחיצה גמורה. אבל אם עשה כן במוזד, אינה נחשבת כמחיצה אלא להחמיר, דדחינו שהזורק לתוכה מרשות הרבים חייב, אבל אסור לטלטל בתוכה יותר מד' אמות.

[משנ"ב ס"ק ג]

שְׁהִיפֻהָ לְדֹר בְּתוֹכָהּ⁽²⁾.

2) ואף מקומות שאין דרים בתוכם ממש אלא שמשמשים את האדם שימוש תדיר, כגון דיר וסוהר, כתב בביה"ל לעיל (סי' שנח ס"א ד"ה לדירה) שהם נחשבים מוקפים לדירה. [וראה בספר תיקון מבואות (פי"ד הע' 9) מה שכתב בדעת החזו"א בזה].

[משנ"ב ס"ק ה]

דָּקֵל הוּא שְׁהִלְוֵי בְּמִים⁽⁸⁾.

[משנ"ב ס"ק ה]

שְׁהִי הַמְחִיצוֹת מְקַדֵּעַ יוֹם וְשַׁבַּת בְּתוֹכָן⁽³⁾.

3) ולענין עיר שבנו בה הנכרים בתים בשבת, ועל ידי בתים אלו התרחב שטח העיר, דנו הפוסקים האם מקום שביתתו התרחב ומותר לו ללכת עד מקום זה אף שהוא רחוק יותר מאלפיים אמה מקצה העיר כפי שהיה בשעת בין השמשות, או לא. דעת האבן העזר (סי' רסג סי"ז), שכשם שמחיצות שלא שבת בתוכן בבין השמשות אינן מועילות להחשיב עבורו את המקום כד' אמות, כך בתים שנוספו על העיר בשבת אינם מועילים להרחיב את שטח העיר המותר בהילוך בשבת.

מאידך, מדברי הב"ח והט"ז שם (ס"ק ג) נראה שנחלקו על דבריו, וסוברים שאם בנו הנכרים בשבת בתים נוספים על העיר, מותר ללכת בתוך שטח העיר אף יותר מאלפיים אמה מקצה העיר הישנה, משום שבתים אלו שנתווספו לעיר ששבת בה נכללים בכלל מקום השביתה הראשון.

[ביה"ל ד"ה אלא]

וּמַעֲקָרָא נְאֻסָּר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּמוֹ⁽⁴⁾.

4) ומי שהוקף במחיצות לאחר שיצא מתחומו, ומקצת מההיקף נמצא בתחומו, מבואר בשו"ע לקמן (סי' תה ס"ד) שמותר לו להלך את כל ההיקף, כיון שהיקף זה לא נאסר עליו מעולם. ולפיכך פסק השו"ע שאם יצא חוץ לתחום באונס, יש לו תקנה על ידי שיעשו סביבו מחיצה מבני אדם שיכלולים להלך לשם על ידי עירוב, ויודיה מותר לו ללכת בכל המחיצה, וממילא יוכל לחזור לתחומו הראשון.

7) ובביאור הדבר כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א), שהרי זה כעין מה שכתב הפרישה [הובא במה שכתבנו לעיל בביה"ל ד"ה אפילו] לגבי בור של אנשי העיר, שכיון שבני העיר ממלאים ממנו בהיתר, דין המים כדיון הממלא שהוא מאנשי העיר, ומשום שאומרים 'יש בריה' והוברר שמים אלו קונים שביתה כרגליו, ואף כאן כיון שלבני שתי העיירות מותר למלא ממנו, אומרים בזה 'יש בריה', והרי הם כרגלי הממלא.

8) ואף שעיקר התקנה היתה שלא יתערבו המים אלו באלו, ובמחיצה זו עדיין מתערבים הם, כתב הריטב"א (עירובין מח, א ד"ה ומה שהקלו חכמים במים) ששאיבת המים הריהי דבר הנצרך, שבכל עת זקוקים למים, ופעמים שאי אפשר לתקן זאת במחיצה היורדת עד לתהום, לפיכך הקילו חכמים להחשיב מחיצה תלויה כאילו היתה מחיצה גמורה של ברזל היורדת עד התהום, וכיון שכל האיטור לטלטל את המים הוא מדרבנן, 'הם אמרו והם אמרו'.

ובנהר שלום (ס"ק א) כתב, שקשיה זו אכן קשה לדעת הסוברים שחפצי הפקר קונים שביתה, אבל להלכה שחפצי הפקר אינם קונים שביתה, ומה שכאן קונים שביתה הוא מפני שדעתם של אנשי העיר עליהם, אם כן כיון שנמשכים המים ומתערבים מתחום זה לתחום זה, מעיקר הדין אין דעת בני העיר מועילה לקנות בהם שביתה ובטלה דעתם [וכמו שכתב המג"א ס"ק א], ורק שהצריכו בזה הפסק מועט.

סִימָן תג

דִּין בְּקָעָה שֶׁהִקְיפוּהָ אֵינָם יְהוּדִים

[משנ"ב ס"ק ב]

מִחִיצָה הַעֲשׂוּיָה בְּשַׁבַּת שְׁמָה מְחִיצָה⁽¹⁾.

1) ואם נעשתה המחיצה על ידי ישראל, התבאר בשו"ע לעיל (סי' שסב ס"ג) ובמשנ"ב שם (ס"ק יח, וכן משמע בשע"צ להלן ס"ק ג), שאם לא ידע העושה שהיום שבת או שמלאכה זו אסורה, הרי זו

הלכות שבת סימן תג תד

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ט]

דאי אפער לו לטלטל חוץ לאלפים אלא על-ידי זריקה⁶.

1) ואף שבמלאכת שבת אין איסור אם אינה נעשית באופן טבעי, כמו שכתב המשגיב לעיל (סי' שכח ס"ק קמג) שמותר ללחוש על נחשים ועקרבים אף שעל ידי הלחש אינם יכולים לזוז ממקומם, ואין בזה משום איסור צידה כיון שאינו נעשה בדרך טבעית, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"א אורח סי' קמט) שמי' לגבי תחומין אסור הדבר. הגרי"י קניבסקי (קהילות יעקב עירובין סי' טז) ביאר את דבריו, שיציאה חוץ לתחום אינה אסורה מחמת שהיא כמלאכה, אלא שאסרה התורה על האדם לשנות את מקום שבתתו, וכל שנושה דבר שעל ידו משתנה מקום שבתתו, אסור לעשות כן אף אם אינו עושה זאת בעצמו. [וצריך לומר שאף לדעת הרמב"ן (המובא בביה"ל ד"ה הואיל) הסובר שאין איסור תחומין בספינה כיון שהיא מוליכה אותו ואינו עושה מעשה, מ"מ הילוך על ידי שם חשוב מעשה לענין תחומין, כיון שקופץ בגופו].

[משנב ס"ק א]

דכל למעלה מעשרה אינו מקום הלחץ².

2) וכן מצינו בשו"ע לעיל (סי' שמה סי"ב) לענין רשות הרבים, שאינה תופסת למעלה מ', וכל למעלה מ' נחשב מקום פטור. וכתב בשעה"צ שם (ס"ק מח), שלפיכך אין איסור ללכת באיור רשות הרבים על קורה המתוחה בין כותל לחבירו וחפציו בידו, כיון שמחלף למעלה מ' טפחים. אכן על עיקר הסברה הקשה בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' צח בתחילת דבריו), שהלא ברשות הרבים כל מקום שהוא גבוה ג' טפחים ואינו רחב ד' טפחים דינו כמקום פטור כיון שלא נוח להלך שם, ואם כן מדוע בתחומין נאסר המקום עד י', הרי כבר מג' טפחים לא נוח להלך שם.

[משנב ס']

דעקר מקום הלחץ על הקרץ היא³.

3) ולגבי דין קידוש לבנה במצאי שבת שחל ביום טוב, כתב הרמ"א (סי' תכז ס"ב) בשם מהרי"ל (מנהגים סוף הלכות שבועות), שאין לקדש את הלבנה בייט, משום שכשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה, ואין להקביל פני השכינה בייט חוץ לתחום. אכן בשו"ת הרשב"א (חיד סי' מח) השיב לשואל שכתב סברא זו בשם רבי משה מקוצי, שהרי להלכה פוסקים שאין תחומין למעלה מעשרה. ועוד, שאינו יודע מה ענין תחומין לברכת הלבנה, והרי אם לא היה יכול להקביל פני רבו אלא אם כן יהיה מרחק גדול ביניהם, וכי לא יקבל פניו. ואם תאמר כן, אם כן גם בחול לא יברך, שהרי אין המברך קופץ למעלה עד מקומה של הלבנה. ובסוף דבריו שם אחר שביאר ענין ברכת הלבנה, כתב שברך בספר המצוות של רבי משה מקוצי ולא מצא שכתב כך, ויתכן שבא מעתיק וקיצר דברים וכתב כך בשמו.

[משנב ס"ק ב]

והוא הדין בהלחץ באור על-ידי שם⁴.

4) ומה שלא הוזכר השו"ע ענין זה, כתב הדרך תמים (ס"ק א) משום שדבר זה אינו שכיח. ועוד, שאין ראוי להשתמש בשם הקדוש אלא בקדושה ובטהרה ולצורך מצוה רבה כמבואר בט"ז (י"ד סי' קעט ס"ק יח), ואינו בנמצא בדורות האחרונים.

[משנב ס"ק ג]

באלו הולך באור⁵.

5) ולענין רכיבה על סוס, כתב הבי"י (סי' רסו) לענין מי שבא בדרך וחשכה לו ואינו יכול להשאר במקומו מפני הסכנה, שאם צריך המשך במילואים עמוד 41

סימן תד

דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים

[רמ"א ס"א]

או על-ידי קפיצת שם¹.

מילואים

הלכות שבת סימן תא תב

המשך מעמוד הקודם

ולכן לא ניתן לומר בזה 'ברירה', ולכן כשבני אחת הערים ממלאים ממי החריץ, אם יתערבו מים שהיו בתחום העיר האחרת במים אלו, הרי הם ממלאים באיסור, שהלא חלק מן המים באו מחוץ לתחומם. וביתר ביאור כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א), שדין 'ברירה' נאמר כשמילא מהמים בהיתר ונתעורר עליהם ספק עד היכן מותר לטלטלם, ואז אומרים שהוברר הדבר שמילא את המים שלו, אבל במקום שהספק על עצם המילוי, אין אומרים שיבורר הדבר על ידי המילוי שמילא את המים שלו.

[ביה"ל ד"ה וצריך]

צ"ע בסק"ג א"ב קמ"ה מה שהקשה על דין זה⁶.

6) ביאור הדברים, שהקשה הבי"י (ד"ה חריץ) על עיקר דין זה, מדוע המים שבחריץ קונים שבתה, הלא הם חפצי הפקר שאינם קונים שבתה [כמבואר בשו"ע לעיל סי' שצו סיד]. ותירץ, שכיון שמים אלו סמוכים לעיר, דעת אנשי העיר עליהם ולכן קונים הם שבתה כרגלי אנשי העיר. והמג"א (ס"ק א) הקשה על דבריו, שבגמרא משמע שדין זה הוא דוקא לדעת רבי יוחנן בן נורי הסובר שחפצי הפקר קונים שבתה במקומם, ולכן אם הם סמוכים לעיר הרי הם כרגלי אנשי העיר, אבל לדעת חכמים הסוברים שחפצי הפקר אינם קונים שבתה הרי הם כרגלי הזוכה. ואף ששנינו לגבי גשמים הסמוכים לעיר שדינם כרגלי אנשי העיר כיון שדעתם עליהם, כבר ביארו התוס' (עירובין מז, ב ד"ה חרס) שכשהמים נמשכים מתחום זה לתחום זה, בטלה דעתם של בני העיר, ושוב נחשבים המים כחפצי הפקר שאינם קונים שבתה, והרי הם כרגלי הזוכה.

מז, ב ד"ה האי חרס, שמה שאסור למלא מים אין הכוונה שהמים נאסרים בשתייה. ולמד דין זה בקל וחומר מהדין שכתב השו"ע לקמן (סי' תה ס"ט) לענין פירות שיצאו בשוגג מחוץ לתחומם שמותר לאוכלם במקומם, שהואיל ופירות שהוציאו מתחומם מותרים, כל שכן מים שיצאו מעצמם.

[ביה"ל ד"ה אפילו]

מפני המים שפצד השני שפצד ערבין קמ"ה.

5) ואף שלענין בור של אנשי העיר פסק השו"ע לעיל (סי' שצו סיד) שדין המים כרגלי אנשי העיר, דהיינו שאם אחד מאנשי העיר עירב לצפון ואדם אחר מאנשי העיר עירב לדרום, רשאי כל אחד מהם לטלטל את המים למקום שעירב, ובטעם דין זה כתב הבי"י (שם ד"ה ומ"ש של) בשם הרשב"א, שכיון שיש ברירה, נמצא שכל אחד ממלא משלו, מ"מ כתבו הפרישה (כאן אות ב) והמאמר מרדכי (כאן ס"ק ב), שלענין חריץ שבין שתי עיירות אין אומרים כן, אלא בני כל עיר אוסרים את טלטול המים על בני העיר האחרת, כיון שהתערבו המים אלו באלו.

ובטעם הדבר כתבו הפרישה והמאמר מרדכי (שם), שלענין בור שתחילת המילוי הוא בהיתר, שהרי הבור נמצא בתחום שניהם, אומרים שבכל מקום שהוא ממלא משלו הוא ממלא, ושוב מותר לכל אחד להוליך את מימיו לפי תחומו. אבל חריץ שבין שתי עיירות, הלא האיסור הוא בתחילת המילוי, כיון שחפצי המהמים בתחום עיר זו וחציים בתחום העיר האחרת והמים מתערבים, ונמצא שבכניסת השבת כבר נקבע דין חצי המים לכאן וחצי המים לכאן,

הלכות שבת סימן תג תד

המשך מעמוד רסט

רחב ד' על ד' טפחים, כיון שעל העמוד נח להלך, אבל נהר שקפא ונעשה קרח יש אנשים שאינם מהלכים על גביו מחשש שמא ישבר הקרח, ולא נאמר בו איסור תחומין. אולם כל זה לדעת הסוברים שקרח אינו מבטל מחיצה ולכן נחשב שהוא מהלך למעלה מעשרה טפחים, אבל לדעת הט"ז (סי' שסג ס"ק כ) שקרח מבטל מחיצה, כתב הרעק"א שם שיש בזה איסור תחומין, שהרי הוא כמהלך על גבי קרקע, ובמשנ"ב שם (ס"ק קכא) משמע שחשש להחמיר כדעת הט"ז.

[משנ"ב ס"ק ז]

לא ניקח תשמישתה⁷.

7) וכן אם היו שני עמודים סמוכים זה לזה במרחק פחות מג' טפחים, ואין בכל אחד מהם ד' על ד' טפחים, אף שעל ידי דין לבד יהיה בהם ד' על ד' טפחים, כתב הדרך תמים (ס"ק ב) שאינם נחשבים כמו עמוד ד' על ד' טפחים, ואין זה תלוי במחלוקת האחרונים אם אומרים לבד להחמיר, כיון שבדין זה הכל תלוי אם נח להלך באותו מקום, ומסתבר שכיון שהם רחוקים זה מזה אין נח להלך עליהם.

[משנ"ב ס"ק ה]

בדרבנן⁸.

8) ואף לכתחילה, כתב הבי"י בשם הריטב"א שיכול ללכת על ידי קפיצה או בספינה חוץ לתחומו, אך כשיגיע למחוז חפצו וירד לתוך עשרה טפחים אין לו אלא ד' אמות. אכן הביא בשם הרשב"א, שמי שקנה שבתה למטה מעשרה אין לו לילך חוץ לתחום אף למעלה מעשרה. ועמ"ע, שכיון שקנה שבתה בביתו והוא בחזקת תחום ביתו,

ללכת יותר מ"ב מיל שהוא איסור דאורייתא, עדיף לרכב על בהמה מאשר לילך ברגליו, ואף שעובר בזה על איסור דרבנן במה שרוכב על בהמה בשבת, מ"מ ברכיבתו ניצל מאיסור דאורייתא, כיון שאין תחומין למעלה מ' טפחים. והוסיף המג"א שם (ס"ק ז), שצריך על כל פנים שיהיו רגליו גבוהות יותר מ' טפחים מן הקרקע. והמג"א שם חלק על הבי"י, וכתב שכיון שיש בזה ללכת באופן זה, הרי הוא כמי שהולך על גבי עמודים רחבים ד' על ד' טפחים שאסור אף למעלה מ' טפחים, ועוד, שרוכב דינו בכל מקום כמהלך. ובשו"ת חתם סופר (חי"ו סי' צח) תמה על דבריו, שענין רכוב כמהלך נאמר לגבי הנדון אם נחשב יושב או עומד, אך לא נאמר שהוא כמהלך על גבי קרקע.

והכנסת הגדולה (הגהת הטור סי' רב) הביא משו"ת הרדב"ז (חי"ג סי' תקמ), שהשיב לשואל שההיתר למעלה מ' לא נאמר כשרגלי המוליכים את האדם נמצאות בתוך י', וכיון שהבהמה המוליכה את האדם הולכת על הארץ, יש בזה איסור תחומין אף אם האדם גבוה למעלה מ' טפחים. [ובמשנ"ב לעיל (סי' רמח ס"ק יד) הביא מחלוקת כיוצא בזה לענין ספינה, האם הכל תלוי במרחק שבין רגלי האדם לקרקע, או במרחק שבין קרקע הספינה לקרקע המים, וראה בשו"ע הרב שם (ק"א ס"ק ב) שתלה מחלוקת זו לגבי סוס במחלוקת לענין ספינה].

[משנ"ב שם]

דניחא תשמישתה להלוך⁹.

9) ולענין נהר שקפא ונעשה קרח, האם יש איסור תחומין למהלך על גבי הקרח, כתב בשו"ת רעק"א (מהד"ת סי' ב) שאינו דומה לעמוד

מילואים

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן תַּג תֵּד

המשך מעמוד הקודם

בשבת יזה הכסא של אליהו הנביא, וכן לבקש אליהו מלאך הברית עמוד על ימיני וכו', והלא אינו בא בשבת מחוץ לתחום.

וביאר, שאליהו הנביא יש בו בחינת אדם ובחינת מלאך, וכאשר מתגלה הוא בעולם הזה כשהוא מתלבש בגופו, אז הוא בבחינת אדם ומחויב במצוות ואינו יכול לבא מחוץ לתחום, ולכן לעתיד לבא שיגיע לירושלים וללשכת הגזית לא יוכל לבוא בשבת, כיון שגופו נמצא בגן עדן התחתון וכשיבא יצטרך ללכת מרחק י"ב מיל על הקרקע ולא מלמעלה למטה. אך בבואו לברית מילה שהוא בא בתורת מלאך שאינו מצווה בשמירת שבת, ועוד, שיוורד הוא מלמעלה למטה, בזה לא שייך איסור תחומין.

[משנ"ב ס"ק ט]

אין רוצה לומר שנקנס בסיפנה בשבת⁽¹¹⁾.

(11) ואם נכנס לספינה בערב שבת ושהה בה בבין השמשות, התבאר לעיל (סי' רמח ס"ק כב) שמותר לו לצאת ממנה לאחר מכן ולהכנס אליה שוב בשבת. ומי' אחר שירד ממנה אין לו אלא ד' אמות, אלא אם כן נכנסה הספינה לעיר, שאז כל העיר כד' אמותיו.

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן תַּה

המשך מעמוד ער

[משנ"ב ס"ק יז]

הרי היא קלה כפאקע אמות⁽¹²⁾, וכדלקמה בקציע⁽¹³⁾.

(13) והטעם לזה כתב להלן (ס"ק לח), שכיון ששבת באויר מחיצותיה מבעוד יום הרי היא לו כד' אמות. ומי' אין לו ממנה אלפיים אמה לכל רוח, כמו שכתב להלן (ס"ק מא).

(14) ובביה"ל שם (ד"ה אם) הביא בשם הבית מאיר, שיש לדין האם צריך שתהיה העיר מוקפת מחיצות דוקא, או שכל שנכנס לעיר ששבת בה בבין השמשות מותר לו להלך את כולה אף שהיא רשות הרים, ולהלן (שם) תבואר מסקנת דבריו.

[שעה"צ ס"ק יז]

ועין עוד ציור בקנן אקבע⁽¹⁵⁾.

(15) שכתב שם, שאם היתה הספינה בבין השמשות למטה מי' טפחים, ונכנס לקנות בה שביתה מערב שבת וישב בה בשבת, מבואר בש"ע לעיל (סי' רמח ס"ג) שמותר לו אף להפליג בה בשבת, ואם חזרה לאחוריה ונכנסה לתחומה הראשון, הרי הוא חוזר לדין תחומה הראשון כיון שישב בהיתה.

אסור לו לצאת משם אף אם יצא בדרך דתיר למעלה מי' טפחים, ולא נאמר להקל בספק במקום שיש חזקה.

[משנ"ב ס"ק ו]

רוצה לומר, על-ידי צמודים⁽⁹⁾.

(9) אבל בנוסע בספינה למעלה מעשרה טפחים, מקילים גם חוץ לי"ב מיל, כמבואר להלן (ס"ק ח).

[משנ"ב ס"ק ז]

אפלו בלמעלה מעשרה⁽¹⁰⁾.

(10) וכן מצינו שאליהו הנביא אינו בא בשבת. וכתב המג"א (סי' רצה ס"ק ב) שהטעם בכך משום שכשהתחום הוא יותר מי"ב מיל נאמר איסור תחומין גם למעלה מי' טפחים. וביאר הפמ"ג (א"א שם), שהרי הרקיע רחוק מן הארץ מהלך חמש מאות שנה, וזה ודאי יותר מי"ב מיל. אכן בשבת חתם סופר (חי' סי' צח) הקשה על זה, שמדידת התחום אינה נעשית מלמעלה למטה אלא על פני הארץ. ועוד, שאם אכן אין אליהו יכול לבא בשבת, כיצד נוהגים המוהלים לומר אף

[משנ"ב ס"ק טו]

אפלו ארבע אמות⁽¹¹⁾.

(10) הגאון יעקב (עירובין מה, ב ד"ה איבעיא לן) כתב, שיש להסתפק בדין חפציו שנשארו בעיר, אם דינם כרגלי הבעלים ואי אפשר להוציאם מהעיר, או שמאחר שבכניסת השבת היו להם אלפיים אמה לכל רוח, אומרים 'שבת כיון שהותרה הותרה'.

(11) ואם הוציאם בשבת ודיה יום טוב אחר השבת, כתב המג"א (סי' תר ס"ק ה) שביום טוב מותר לו להלך אלפיים אמה ממקומו, שכיון ששתי קדושות הן אינו נדון אחר התחום שהיה לו בבין השמשות של השבת, אלא קונה שביתה ליום טוב בבין השמשות שלו.

[משנ"ב שם]

עין לעיל בסימן שצו בה"ה⁽¹²⁾.

(12) שם התבאר שיש לו ד' אמות לכל רוח ואלכסונו [בשיעור ה' אמות וג' חומשין]. והחז"ק (א"ח סי' קי ס"ק כד) הוסיף, שיכול לברר כיוון הריבוע לאיזה צד שירצה ואינו צריך להיות לריבוע העולם.

הַלְבוֹת עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינִי סִימָן תַּה

המשך מעמוד 550

[ביה"ל ד"ה ויאמר]

והאמירה מקצב⁽³¹⁾.

(31) בספר נתיבות שבת (פמ"ז ס"ק נח) כתב, שמי' משמע שאם שלח קטן להניחו ואמר בעל הבית 'בהדין עירובא', אין העירוב חל. וטעם הדבר כתב שם, שדעת המשגיב [שהיא דעת רש"י] שגם ההנחה לשם עירוב צריכה להיות על ידי בן דעת ולא די באמירה של בעל הבית, ולכן אין הקטן יכול להניחו אלא על ידי שיתנו לאחר והוא יניחנו. וראה מה שכתבנו להלן סי' תטו ס"ק כג, מה שנתבאר שם על פי דברי הביה"ל כאן, שאין צריך אמירה דוקא בשעת הנחת העירוב. ומדברי הראשונים בסוגיא מוכח, שאם המשלח אמר שהפת תהיה לצורך עירוב

[משנ"ב ס"ק מא]

ולא אפליי למקני שבייתה⁽³⁰⁾.

(30) ואם קטן שנדהה בן י"ג שנה ביום השבת הניח את העירוב, כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' יא) שאף שקניית העירוב חלה עם כניסת השבת ובשעה זו הוא כבר גדול, מי' חסרה האמירה, כיון שבערב שבת עדיין היה קטן. אכן אם אחר שהניח הקטן את העירוב יאמר הגדול 'בזה העירוב יהא מותר לי להלך', הרי זה מועיל, שכיון שסופו להגדיל בשבת נמצא שחלות השביתה היא מכח גדול ומועיל העירוב. אמנם על הגדול לברוק שאכן הונח העירוב במקום ההוא, משום שקטן אינו נאמן על הדבר.

הלכות שבת סימן תג תר

באר הגולה רסט

א בענין בנאקא דף
מ"ג ולא נפיקא
והקטור רמב"ם פסק
כו מהלכות שבת
ב תרב תפניד שם
בשם
הרמב"ם ג שם וסמ
ד רמב"ם והמפרין
והרשב"א מפתחיים
הרמב"ם דעובין
מ"א
במשנה
דפון
המלח"ל אוקי לה שם
בנפיקא
במקלח
למשח משנה

(ח) לטלטל ממש חוץ לארבע אמות (ט) אסור אפלו (ג) תוף אלפים (כתי"ס) בשם תוספות והג"א פרק מי שהוציא חורו:

תד דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים, ובו סעיף אחר:

א "מהמלה חוץ לתחום (א) למעלה מעשרה טפחים, בגין (ב) שקצף על-גבי עמודים שגבוהים עשרה (ג) *ואין בכל אחד מהם (ד) ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לא, בומה שיהיה (ה) בדרבנן יהיה ספקו להקל. הגה מיהו, אם היה הולך (ו) בדרך זה או על-ידי קפיצת שם) מתוך י"ב מיל חוץ ל"ב מיל, אזלינן להקרא, (ז) *למאן דאמר תחומין ד"ב מיל הרי דאורייתא (ד"ע וחשובת רמב"ם). (ח) *והואיל ואין (ט) בימים ובנהרות אסור תחומין דאורייתא לדרבין הכל לפי שאינם דומים לדגלי מדבר, (ט) ימי שבא בספינה בשבת והגיע לנמל, אם משנכנס השבת עד שהגיע לנמל

באר היטב

(ב) בימים. אפלו חוץ ל"ב מיל אינן דאורייתא לפי שאינן דומין לדגלי מדבר ולכן אזלינן לקלא. ר"מ אלשקר סימן קח בסב דמטר לירד מן הספינה במעברת אם לא במקום שנהגו להחמיר,

באר הגולה

* ואין בכל אחד מהם ארבעה טפחים וכו'. עין בלקיט' חס"ס סופר חלק ששי סימן צו, בעגלות הכוללים על-ידי קיטור (שנקרא אהין פאין), דאין לישב עליהם בשבת, וגם בערכ"ש שבת אסור אם יודע שישע בשבת, משום תחומין, ועין שם עוד טעם, וכן כתב בחשובות מהרי"א חלק א סימן נח, ודע העגלות שקורין אהין פאין בכל ענין אסור, וכן כתב בספר פלגת שבת: * למאן דאמר וכו'. ודע, דלענין הוצאת הקמחו או כליו חוץ ל"ב מיל, כתב בקנסת הגדולה דיש מחלוקת בזה: הרמב"ם כתב דבזה לכלי שלמא מדרבנן, והר"ם אפשיקן סובר דהוא דאורייתא, והעמיקו הגון דבנהרות, ובחידושי הנקמ"ה לעצורין איתא, דלמאן דאמר תחומין ד"ב מיל הוא דאורייתא אף כליו הוא דאורייתא, ומכל מקום נראה דיש להקל בזה בלמעלה מעשרה, והלא עצם תחום ד"ב מיל ולמשח מעשרה, אף באדם להנהיג פוסקים אינו אלא מדרבנן: * והואיל ואין בימים ובנהרות וכו'. וכתב בחידושי הנקמ"ה רבי עקיבא אינר בשם הרב תפניד: והוא הדין דאין בברמליה, ומסיים, דלפי זה, לדין דלית לנו ושות' הרבים, אין לנו עכשו כלל תחומין דאורייתא, עד כאן לשונו. וכן כתב מהרי"ם, אכן באמת קשה לומר כן, ואדרבה, משתימת המחבר שלא זכר כלל ברמליה רק ימים תהיות משמע דנזקק ימים תהיות שאינן מקום הולך כלל, וכן בדרבנן הרמ"א בנה"ה: מיהו אם היה הולך וכו' למאן דאמר תחומין דאורייתא, משמע דגם לדין איבא תחומין דאורייתא, והלא לדעת איהו אחרונים הנקמ"ה הוא מן העומדים בשטח זה ודבנינו ליקא ושות' הרבים, עין בסימן שמו, ועל-פיהם דאין מחלוקת בזה. באמת עקר סקרא זה, אף שנוכח מדברי הרמב"ם בחשובות, מכל מקום קשה להקל, שהרי בשם איבא מאן דאמר דסקריא לה אלפים נמי דבר-הותר וזלף לה ממנושי עניי אלף למגש ואלף לתחום, והטעם בודאי לא הוי אלא ברמליה, דאלף השני שהיה שדה לבקמחו בודאי אינו ושות' הרבים, ואפלו הכי לרבי עקיבא ואין עליה בנצא לחוץ מן השעור הזה, ואס"פ מוכרין לדין דנזקק י"ב מיל מן הותרה, בודאי אפלו אם הוי י"ב מיל ברמליה אף-על-פיכא איבא אסור דאל יצא, וכן מוכח מנכס"ן בסוגין דף מג דלא סבירא לה סקברת הרמב"ם, ואף-על-פי שבעקר הדין כן גס"פ לדרבין הרמב"ם בחשובות, וזה לשונו שם: ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו בין שלא הלך שלש פרסאות בגדלי, שנהר הלוך הספינה אינו קרי הלוך כלל, ותמה על עצמך: הוא יושב ברשות-התחום שלו, שהספינה רשות-התחום היא וכו', ואמת חושש לו משום מהלך שלש פרסאות? איהו מינח גיח וספינה הוא דקא מסגיא וכו', עין שם, הרי דלא קאסי צלה רק משום שאינו מהלך, הא אלו הלך בגדלי בפנים י"ב מיל הוא דאורייתא למאן דאמר י"ב מיל דאורייתא, וכל-שכן בברמליה בפנים, ואס"פ אף שנוקט בפנים בכל גוני אפלו בהולך בגדלי ומשום דאינו דומה לדגלי מדבר כלל, אבל על-פני פנים בפניה,

מ"א: (ג) תוף אלפים. בין ד"א"א לו לטלטל חוץ אלפים, מתוך אלפים נמי אסור דנפרצה במלואה למקום האסור; וט"ו חולק ופסק כרש"י דבתוף אלפים נסר לטלטל בדרבו, ע"ש:

משנה בורה

שצו סעיף ג: (ח) לטלטל ממש. באורחה שלא על-ידי זריקה: (ט) אסור וכו'. והטעם, דכיון דאי אפשר לו לטלטל חוץ אלפים אלא על-ידי זריקה, דאי אפשר לו להלך שם, תוף אלפים שלו נמי אסור לטלטל, באורחה, משום דאלפים שלו נפרץ במלואה למקום האסור, לו בטלטול באורחה. ודע, דרב (ד) הפוסקים חולקים על זה וסבירא להו דתוף אלפים אף בטלטול כי אורחה מטר, דלא מקרי פרוץ למקום האסור, והמטר הוא בעצם, ורק מפני שאי אפשר לו לילך לשם שהוא חוץ אלפים, אין לו עצה לטלטל לשם כי אם על-ידי זריקה, וכן הסקימו (ט) האחרונים:

א (א) למעלה מעשרה טפחים. דכל למעלה מעשרה אינו מקום הלוך, דעקר מקום הלוך על הארץ (היא), או על-פני פנים בתוף עשרה דחשיב נמי כהלוך על הארץ, ונסתפקו חז"ל אם שפך בזה אסור תחומין: (ב) שקצף וכו'. והוא הדין כהלוך באור-על-ידי שם, וכל-דקמא וכו'. (ג) ואין וכו'. דהרי הוא (ה) כאלו הולך באור, אבל אם היה בהם ארבעה על ארבעה דניחא תשמישתה להלוך, חושב (ג) כהלוך על הארץ ופשיטא דאסור תחומין נוהג שם. ואפלו אם היה רק עמוד אחד של ארבעה טפחים, מקצתו בתוף תחומו ומקצתו חוץ לתחומו, אסור לצאת מראש אחד לראש השני (רש"י): (ד) ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. הא אם היה מצד אחד פחות מארבעה טפחים, (ג) אף אם היה ארץ הרבה, לא ניתא תשמישתה) וגם-כן בכלל ספק הוא: (ה) בדרבנן. חוץ לתחום דאלפים אמה עד י"ב מיל, שהוא לכלי שלמא מדרבנן: (ו) בדרך זה. רוצה לומר, על-ידי עמודים: (ז) למאן דאמר וכו'. רוצה לומר, להפוסקים דנקטי להלכה כהירושלמי דחייב ל"ב מיל הרי דאורייתא, וכל-פנין זאת מקרא דאל יצא איש ממקומו ביום השביעי, ומקום זה הוא חוץ לשנים-עשר מיל, כנגד מחנה וישראל. ומדברי המחבר שכתב יומה שיהיה בדרבנן, וכו', משמע שמצד פן להלכה להחמיר בבבשה בחוץ ל"ב מיל אפלו בלמעלה מעשרה, שהוא ספק דאורייתא, ובכאור הנקמ"ה נוסח דעתו להפוסקים דלעולם הוא דרבנן: (ח) והואיל ואין בימים ובנהרות וכו'. רוצה לומר, אפלו חוץ ל"ב מיל אינן דאורייתא לפי שאינן דומין וכו', דלמאן דאמר דאורייתא - ממדבר ילפין, כנ"ל, והליתך במדבר היה בבבשה ולא בפנים, ולכן מקללין בהו למעלה מעשרה: (ט) מי שבא בספינה בשבת. אין רוצה לומר שנכנס בספינה בשבת, דאי הכי הלא היה בבין-השמשות בבבשה וקנה שם שבייתה ואסור לירד מהספינה בשבת.

שער הציור

(ד) כש"י ורבנן יתנו ואור ורע ורש"א ורבנן יתסם, ובפרוש רבנו חננאל מוכח גס"פ דסבר הכי, עין בסוף הסוגיא, ובאליה נכה הביא בשם הפרישה דגם משתימת הרא"ש והטור משמע כן, וכן כתב הגר"א בבאורי, ודעת מהר"ה הוא רק דעת התוספות והנהגת אש"ר: (ה) ט"ו ונהג"א: (ז) שם שחובתיו כן בראיות וכן כתב האליה נכה בשם פסה פוסקים וכן כתבו שארי אחרונים, ודלא כפ"ח שכתב להחמיר: (ה) לבוש: (ג) נקרא: (ג) אליה נכה. ומכל מקום אם היה נשך ארץ כי היא גונא צריך עיון, דאפשר דזה ניתא תשמישתה וטו כעמוד ארבעה על ארבעה: